

Kæledyr på kirkegården. Tanker og overvejelser

Af Jens Dejgaard Jensen

Kirkegårdsleder, Silkeborg Kirkegårde & Krematorium

Hvor skal han mon
begraves?
Foto: Jens Dejgaard Jensen.

Skal det være muligt at få sit kæledyr nedsat i familiens gravsted? Når jeg stiller spørgsmålet, er det, fordi jeg skønner, at et segment af kirkegårdenes brugere har det som ønske eller vil være forstående over for ønsket. Samtidig skønner jeg, at et betydeligt segment af kirkegårdenes brugere vil være kategorisk afvisende over for at dele gravsted med døde kæledyr.

Hørt på kirkegården

Kirkegårdens gartnere har samtaler, som kirkegårdsbestyrelse og -ledelse sjældent oplever. Således også i Silkeborg, hvor to gartnere fortalte mig om samtaler, de havde haft med besøgende på kirkegården om: "Hvorfor kan jeg ikke blive begravet sammen med min hund/kat"?

Som kirkegårdsleder er det min opgave, sammen med kirkegårdens bestyrelse, at forsøge at imødekomme, hvad kirkegårdens brugere ønsker. Skal vi være åbne over for en gruppes ønsker, eller skal vi lukke ideen ned, uden at afprøve om det er muligt? Lad os se på, om det er muligt.

Dyr og mennesker i samme grav, historisk set

Begravelse/nedsættelse af dyr og mennesker i samme grav er ikke helt ukendt.¹ I det gamle Ægypten kender vi de mumificerede dyr fra pyramiderne. I vikingetiden kender vi tilfælde, hvor mand og hest deler grav. Kong Frederik den Store af Preussen (1712-1786) bestemte testamentarisk, at han skulle begraves sammen med sine elskede hunde på terrassen ved slottet Sanssouci i Potsdam – et ønske, der dog først blev opfyldt posthumt i 1991 jf. Karin Krygers artikel side 60.

Mindesten over en kat på Kensal Green Cemetery.
Foto: Jens Dejgaard Jensen.

Ude i verden

For nogle år siden studeede jeg over teksten på en mindesten på Kensal Green Cemetery i London (fig.2). Nu er en mindeplade jo ikke noget bevis på, at det er kattens sidste hvilested, og da jeg retter spørgsmålet til kirkegårdens administration, er det lakoniske svar: "We do not accept cremation or burial of pets". Men er det ikke muligt at begrave dyr på menneskekirkegårde i Storbritannien, så er det til gengæld knapt så vanskeligt med mennesker på dyrekirkegårde – det har Dignity Pet Crematorium lavet en forretning ud af.

I Tyskland har et par kirkegårde indrettet særlige afdelinger, hvor mennesker og dyr deler gravsted.² Konceptet er, at mennesker og dyr kremeres strengt adskilt, og urner med dyreaske skal opbevares, indtil urnen kan nedsættes sammen med ejerens urne.

I New York lovliggjorde guvernøren i 2016 med sin underskrift nedsættelse af kremerede kæledyr på de offentligt ejede kirkegårde – forudsat den lokale ledelse var indforstået. Her havde det allerede i et par år været lovligt at begrave urner med dyrenes ejere på de særlige begravelsespladser for kæledyr.³

Både i Schweiz og Østrig har man åbnet de første fælles begravelsespladser for mennesker og dyr.

Minna P., ejer og træner af sporhunde: "Hvis min hunds aske ikke kan blive nedsat sammen med mig, så skal vi askespredes sammen, når jeg er død".

Hjemme i Danmark

Kristeligt Dagblad (2017) forsøgte i en artikel at besvare, hvorfor man ikke må få sit kæledyr med i graven. Journalisten kom vidt omkring, men det mest konkrete er et brev fra Kirkeministeriet i 1989, hvor ministeriet slår fast: "Folkekirkens kirkegårde er alene beregnede til begravelse af afdøde mennesker. Dette fremgår af lov om begravelse og ligbrænding". Men gør det nu det? Kæledyr er ikke nævnt med et ord i loven, der står i §1: "Lig skal begraves eller brændes". Alt så et påbud hvad angår døde mennesker, og ikke så meget mere. Mange vil dog givetvis finde, at kravet om sømmelighed, som det udtrykkes i cirkulærerne til loven, udelukker kæledyr fra krematorierne og kirkegårdene.

Artiklens kommentarspor er tankevækkende (her tre af 12 kommentarer):

Louise Jørgensen: "Nu fik jeg kremeret min elskede hest da han døde, og når jeg skal væk skal jeg det samme og lægge på en ikke indviet jord i en skovkirkegård, og mit mål er at komme med . . . for hvorfor ikke"?

Victoria Trolle-Millbrath: "Personligt kender jeg til to personer, der er blevet bisat med deres kæledyr".

Niels Efternavn: "Hvis man virkelig holder af sit kæledyr, vil man da kræve det aflivet, blot fordi man selv dør – med mindre der ikke kan findes pasningsmuligheder til det fremover? I så fald skal det selvfølgelig have lov at komme med i kisten/urnen".

Som kirkegårdsleder hører jeg af og til rygter om kæledyr i kisterne. TV2/Nord (2014) havde et indslag om emnet, og de citerer bedemænd: "Flere fortæller at reglerne bliver brudt. Der kommer af og til kæledyr med i en kiste oftest i form af aske. Nogen bedemænd vender det blinde øje til. Vi blander os ikke i, hvad familien stopper under dynen, når de siger farvel til den afdøde, siger de."

Digteren Søren Ulrik Thomsens spurgte, da hans elskede kat var død: "Kommer dyr i himlen?", og sangeren Teddy Edelmann blev i 1984 berømt på slageren *Himmelhunden*, der har spørgsmålet: "Må man tage hunden med sig ind i himlen?". Bl.a. dr.teol. Ole Jensen har arbejdet med spørgsmålet.

Dyr på kirkegården, teologisk set

Jeg har stillet spørgsmålet til Ole Jensen: Kan man begrave kæledyr sammen med dets ejer på kirkegården? Han fortæller, at Søren Ulrik Thomsens spørgsmål er baggrunden for hans overvejelser.⁴

For 16 år siden fik jeg en papkasse
med en ravfarvet kat
der nu igen ligger i en papkasse
som jeg cykler med gennem byen
mod en have i Brønshøj
hvor jeg skal begrave dette dyr
som jeg ifølge dogmatikken
aldrig skal gense
fordi det ikke besad en sjæl.
Men hvad var det så jeg læste
i hendes grønne øjne
når de kiggede og kiggede ind i mine
som om også hun
havde et spørgsmål til mig?
Ikke fordi jeg bilder mig ind
at støde på svaret
under nedskrivningen af disse linjer
men måske fordi jeg håber
at de vil blive læst
også til dén tid
hvor jeg ikke skal gense Kis

Søren Ulrik Thomsen (2011).

Ole Jensen understreger, at hans svar er foreløbigt, da der kan dukke overvejelser op, som belyser andre sider af emnet: "I [et] foredrag . . . kommer jeg ind på spørgsmålet, om Guds rige kun er for mennesker. Og – sagt ultrakort – kommer jeg til det resultat, at hvis Guds rige er dér, hvor al lidelse, smerte og død ikke længere findes (Ap. G. 21), så må dette gælde alle væsener, der kan føle smerte og lide, og som skal dø. De billeder, vi gør os af Guds rige, må være billeder af os *sammen med* hele vores livsverden, altså inklusive dyr, herunder kæledyr".⁵

Han fortsætter sit svar på mit spørgsmål: "Men der er forskel på foredragets tema og det, du spørger om. En begravelse angår *én* person, ét bestemt menneske, ikke mere! Og

vi begraver *personer*, personer, som i live var væsener med forståelsesevne, og som vi oven i købet i ritualer taltaler, som om de stadig er det og kan forstå tale – "af jord er *du* . . . osv." Dyr er ikke personer, og dyr kan ikke forstå. Dyr kan ikke begraves i egentlig forstand, højst nedsættes. Så taget på ordet: "Kan man *begrave* kæledyr etc.», må jeg svare nej til dit spørgsmål – for man kan ikke *begrave* dyr. Men hvis vi i stedet siger "nedsætte" urnen efter et kæledyr i et gravsted, hvor et menneske er begravet, må jeg svare, at

Vilhelmine Petersen holdt af dyr – på en sten andetsteds på graven står der: "Hendes Kærlighed til Dyrene bevares i taknemmelig Minde af Foreningen til Dyrenes Beskyttelse". Gentoft Kirkegård. Foto: Jens Dejgaard Jensen.

jeg har svært ved at se rent *teologiske* grunde til, at man ikke skulle kunne det”.

Skal vi åbne for nedsættelse af kæledyr på kirkegården?

Ole Jensen har et forbehold: ”Men jeg kan se stærke *praktiske* grunde til ikke at gøre det [nedsætte urnen efter et kæledyr i et gravsted]. Den almindelige forestilling er vel, at et gravsted indeholder *begravede*, altså personer. Derfor ville det være smagløst og med rette vække stor forargelse, hvis man nedsatte en dyreurne i en menneskegrav. Mange gravsteder indeholder en lille sten med navnet på et barn eller måske en mentalt handicappet voksen, som er begravet i forældrenes gravsted. Det ville være smagløst og opleves krænkende af mange, hvis der stod Fido på en sådan lille sten i stedet for et menneskenavn. Så svarende til, at en sådan ordning ville imødekomme mange, ville den sikkert støde tilsvarende mange fra”.

Jeg er enig i disse betragtninger. Det vil være ødelæggende for manges opfattelse af kirkegården, hvis der er *carte blanche* til nedsættelse af kæledyr på kirkegårdene.

Men jeg tror på den anden side også, at det koncept, som de indtil videre to kirkegårde i Tyskland afprøver, vil være gangbart i Danmark.

Her er mit udkast til en vedtægt for en kirkegårdsafdeling både for dyr og mennesker, i kursiv mine overvejelser:

§1

På kirkegårdens afdeling for kæledyr og mennesker kan mennesker begraves i kiste eller urne, afhængig af gravstedets størrelse. Afdelingen er udlagt på et areal, der ikke har været brugt til begravelser tidligere. *Det er af hensyn til de, der ikke ønsker naboskab med gravsteder med kæledyr.*

Kremerede kæledyr kan nedsættes i gravstedet. Kæledyr skal være kremeret i de krematorier, der tager sig af dyr. *Dyr og mennesker skal kremeres separat, i krematorier for henholdsvis dyr og mennesker, således vi ikke støder dem, som ikke bryder sig om tanken at dele plads med dyr. Kæledyr fås i mange størrelser. Store kæledyr er uproblematisk i kremeret tilstand. Se også bemærkninger under §4, fredningsbestemmelser.*

§2

Erhvervelse af gravsted alene til kæledyr kan ikke finde sted. Urner med kæledyr kan tidligst nedsættes i gravstedet i for-

Hjemmelavet gravsten over en kanin i en privat have.
Foto: Karin Kryger.

bindelse med urne- eller kistebegravelse af f.eks. dyrets ejer. *Kirkegårdene er for mennesker – men kæledyr må i denne afdeling være sammen med mennesker.*

§3

Kirke og kapel må ikke bruges til mindehøjtidelighed over kæledyr. *Det må i stedet foregå i private omgivelser.*

§4

Urner med kæledyr er ikke omfattet af de normale fredningsbestemmelser. *Dyr er ikke mennesker, og urner med dyreaske kan derfor ikke omfattes af fredningsbestemmelserne. Kirkegården kan håndtere urner med dyreaske, men ikke-kremerede dyr, især større dyr som heste og hunde, vil medføre mange problemer af hygiejnisk karakter.*

§5

Det er tilladt at sætte mindesmærke, der markerer, at der er nedsat kæledyr i gravstedet.

Litteratur

Bekendtgørelse af lov om begravelse og ligbrænding. Kirkeministeriet 25.6.2013.

Jensen, Ole, *Speciesistisk kristendom*. Foredrag ved Grundtvigsk Arbejdskonvent 6. november 2017.

Skov, Jørn, "Fælles begravelsesplads for dyr og mennesker", *Kirkegården* nr. 5, 2015. Se også www.unser-hafen.de.

Thomsen, Søren Ulrik, *Rystet spejl, digte*, København 2011. I note til digtet forklarer forfatteren, at dogmatikken ikke har noget entydigt svar på, hvorvidt dyr har en sjæl og et evigt liv.

Thorsen, Jens Zorn, "Kirkegårde for dyr og mennesker", *Kirkegården* nr. 3, 2017.

www.dignitypetcrem.co.uk/pet-caskets-and-urns/pet-and-human-ashes-scattering-at-dignity-pet-crematorium/

www.friedhofewien.at/media/files/2018/fh_wien_folder_mensch-tier_fin_low_248919.pdf

www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/hvorfor-maa-man-ikke-faa-sit-kaeledyr-med-i-graven-0

Noter

- 1 Mundtligt meddelt af kunsthistoriker mag.art.Karin Kryger 2018.
- 2 *Jørgen Skov* 2015.
- 3 *Jens Zorn Thorsen* 2017.
- 4 Ole Jensen i mailkorrespondance med Jens Deigaard Jensen 18.1.2018.
- 5 *Ole Jensen* 2017.